

Riziko a Výnos

Karel Janeček

RSJ Invest, a.s.
Wratislavský palác
Tržiště 13
118 00 Praha 1

2. července 2002

MOTIVACE

Uvažujme hru, kdy hráč háže spravedlivou kostkou. Vsadí zvolenou sázku x a vyhrává x , pokud padnou čísla 1, 2, 3, nebo 4, a prohrává částku x , pokud padne 5 nebo 6.

Zapsáno matematicky:

- Výhra x s pravděpodobností $p = \frac{2}{3} \approx 66.67\%$.
- Prohra x s pravděpodobností $q = 1 - p = \frac{1}{3} \approx 33.33\%$.

Otázka zní, zda racionální investor by měl hrát tuto hru.

Strategie I: Vsadit vše, co investor má.

Výsledek: Navzdory zřejmé výhodnosti hry, investor prohraje všečen svůj kapitál.

Strategie II: Vsadit vždy určitý zlomek svého kapitálu, nepřevyšující 33.33%.

Výsledek: Donekonečna rostoucí výhry.

Riziko

Uvažujme opakovaný hod **spravedlivou** mincí.

Představme si, že padla 6x za sebou panna.
Jaká je pravděpodobnost, že padne panna při dalším hodu?

Výsledek mnoha pokusů: **Náhodná procházka**

(Lze analyzovat i ve spojitém čase.)

Jakým způsobem ovlivňují minulé výsledky výsledky budoucí?

Odpověď: Naprosto žádný vliv minulosti.

Realisticky možné výsledky po miliónu hodů?

Odpověď: **Představu poskytne směrodatná odchylka (SD) v kombinaci se střední hodnotou (E).**

- Střední hodnota je definovaná jako průměrný výnos dané investice.
- SD vyhodnocuje, jak se výsledné hodnoty, v průměru, liší od střední hodnoty.

Zisky a ztráty se náhodně kompenzují $\implies$ růst směrodatné odchylky jako

$$\sqrt{\text{Počtu pokusů.}}$$

Velikost směrodatné odchyly jako funkce počtu her, kde x je velikost směrodatné odchyly za jednu hru (závisí na dané hře):

Počet hodů	Směrodatná odchyly
1	$\sqrt{1} x = x$
2	$\sqrt{2} x \approx 1.414x$
9	$\sqrt{9} x = 3x$
49	$\sqrt{49} x = 7x$
100	$\sqrt{100} x = 10x$

- SD umožňuje statistické testy na realisticky možné výsledky.
- Pravděpodobnost, že výsledek bude posunut o více nebo méně než 1 až 4 směrodatné odchyly (respektivě): 31.7%, 4.6%, 0.27%, 0.006% (viz obr.)

Paradoxně:

Náhoda se podřizuje zákonu

- Vlastnosti celkového výsledku mnoha pokusů lze spolehlivě analyzovat pomocí střední hodnoty a směrodatné odchylky.

Výnos

Uvažujme **hod kostkou** z úvodní stránky:

- Kladná **střední hodnota** (E).
- Při sázce x se **v průměru** vyhrává $\frac{1}{3}x$.
- Průměrný zisk za N hodů je tedy $N \times \frac{1}{3}x$.

Výše průměrného zisku jako funkce počtu her:

Počet hodů	Průměrný výnos
1	$\frac{1}{3}$
2	$\frac{2}{3}$
9	3
49	$\frac{49}{3}$
100	$33\frac{1}{3}$

Výnos v kombinaci s rizikem

Počet hodů	Průměrný výnos	Směrodatná odch.
1	$\frac{1}{3} \doteq 0.33$	$1 \cdot \frac{\sqrt{8}}{3} \doteq 0.94$
9	$\frac{9}{3} = 3.00$	$\sqrt{9} \cdot \frac{\sqrt{8}}{3} \doteq 2.83$
81	$\frac{81}{3} = 27.00$	$\sqrt{81} \cdot \frac{\sqrt{8}}{3} \doteq 8.49$
225	$\frac{225}{3} = 75.00$	$\sqrt{225} \cdot \frac{\sqrt{8}}{3} \doteq 14.14$

- Pro 1 hod, $SD \doteq 0.94$, $E \doteq 0.33$. E je v tomto případě přibližně $1/3$ směrodatné odchyly, prohra velmi pravděpodobná.

- Pro 9 hodů, $SD \doteq 2.83$, $E = 3.00$. E je v tomto případě přibližně 1 směrodatná odchyly, prohra realistická.

- Pro 81 hodů: $SD \doteq 8.49$, $E = 27.00$ (více než tři směrodatné odchyly), prohra extrémně nepravděpodobná.

- Pro 225 hodů: $SD \doteq 14.14$, $E = 75.00$ (přibližně 5.3 směrodatných odchylek, pravděpodobnost ztráty v řádu 6 lomeno 100 miliónů).

Aplikace na finanční trhy

Pojmy finančního trhu

- **Derivát:** *Sázka* na finančních trzích, případně sázka s bankou, jejíž výsledek je odvislý od vývoje ceny jiného aktiva, např. vývoje ceny akcie nebo výše úroků.
- **Futures:** Derivát, který zavazuje "virtuálně" koupit nebo prodat jisté aktivum v budoucnu. Přesněji řečeno, je to *sázka*, že cena daného aktiva poroste nebo poklesne, přičemž se platí rozdíl v ceně. Podobně **Forward**.

Výnos na finančním trhu

Výnosem se dále rozumí tzv. **Excess Return**, nebo-li extra výnos nad bezrizikovou úrokovou míru.

Je úrok banky na termínovaném vkladu bezriziková úroková míra?

V žádném případě!

- Špatná likvidita, špatná pružnost přístupu ke vkladu,
- malá výše úroku,
- nezanedbatelné riziko vkladu u banky.

Je výnos českých státních dluhopisů bezriziková úroková míra?

- V žádném případě NENÍ!
- Rating České republiky.

Očekávaný výnos

Očekávaný výnos je *střední hodnota* výnosu, nebo-li **vážený aritmetický průměr** výše všech možných variant výnosů, vážený pravděpodobností (četností) výskytu každé varianty.

Hod kostkou:

Hod	Zisk/Ztráta	Pravděpodob.	Vážený výsl.
1, 2, 3, 4	+1	$\frac{2}{3} \approx 66.67\%$	$+\frac{2}{3}$
5, 6	-1	$\frac{1}{3} \approx 33.33\%$	$-\frac{1}{3}$
Celkem		100%	$+\frac{1}{3}$

Možné výnosy modelového portfolia:

Zisk/Ztráta	Pravděpodobnost	Vážený výsledek
-20%	5%	-1.0%
-10%	15%	-1.5%
0%	25%	0.0%
10%	25%	+2.5%
20%	15%	+3.0%
30%	8%	+2.4%
40%	5%	+2.0%
50%	2%	+1.0%
Celkem	100%	+8.4%

Srovnání investičních příležitostí

Investice A: Očekávaný výnos 5%

Investice B: Očekávaný výnos 50%

(Vše *Excess return*)

Která investice je lepší?

Která investice je lepší?

– Předchozí případ nelze zodpovědět! Je nutné specifikovat riziko.

Správná jednotka pro hodnocení investiční příležitosti: **Sharpe Ratio**

$$Sharpe = \frac{\text{Výnos}}{\text{Riziko}} = \frac{E}{SD}$$

Příklad:

Standardní akciové investice: $Sharpe \approx 0.3$.

Sofistikované investice různých hedge fondů:

Není výjimkou $Sharpe \geq 1.2$.

Hod kostkou: $SD = \frac{\sqrt{8}}{3} \doteq 0.9428$, $Sharpe \doteq \frac{1}{3}/0.9428 \doteq 0.35$.

Výnosy modelového portfolia: $SD = 15.86\%$, $Sharpe = 8.4/15.86 \doteq 0.53$.

Kolikrát je Sharpe 1.5 lepší než Sharpe 0.5?

Odpověď: 9x, což je kvadrát podílu jednotlivých Sharpe ratio.

Nastavení výše investice

- Maximalizace střední hodnoty tzv. **Užitkové funkce** (dvakrát větší zisk je výrazně méně než dvakrát větší užitek).

Pro maximalizaci dlouhodobého zisku (maximalizace růstu kapitálu):

Logarithmic Utility Function

- Datuje se k Daniel Bernoulli v 18. století.
- Objevila se v článku J. L. Kellyho (1956).
- Známa také pod názvem *Kelly criterion* nebo *Kelly utility*.
- Nejagresivnější užitková funkce, která ještě má smysl z hlediska racionality.
- Z praktického hlediska nepoužitelná.
- Praktické aplikace: Investování nějakého zlomku **investičního majetku** X_T tzv. *Kelly fraction*. Odpovídá užitkové funkci

$$U(X_T) = \frac{X_T^{1-p} - 1}{1-p}.$$

- Definice inv. majetku: Aktiva plus diskontované budoucí příjmy minus životní náklady.
- RSJ volí $p = 4$ pro derivátové systémy.
- Standardní klient: RSJ odhaduje $p = 20$.

Dosažení kladného očekávaného E

Kladná střední hodnota je nutná, ale nikoliv postačující podmínka **dlouhodobé** úspěšnosti investice.

Realistické možnosti dosažení $E > 0$:

- *Managed Futures*: Komoditní, úrokové, nebo měnové deriváty, systémy využívající trendových a jiných technických analýz k načasování nákupu a prodeje.
- *Event Driven*: Využívající specifické události, případně předpovídají události.
- *Macro Discretionary*: Předpokládané změny makroekonomických trendů.
- *Long/Short Equities*: Akciová portfolia, kde se kupují a zároveň **shortují** akcie.
- *Market price-of-risk*: Systémy využívající existenci tzv. **tržní ceny rizka**, nebo-li prémie za riziko.

Prakticky jisté podvody

Nejedná se zde o standardní zpronevěru, nýbrž o *hazardní hry typu rulety*:

- Se svěřenou investicí podvodník může sehrát hazardní hru (např. ruletu).
- Podvodník má podíl na zisku, pokud padne červená, podvodník ovšem nemá podíl na ztrátě, pokud padně černá.

Jak se okamžitě pozná podvodný systém:

- Garance "jistého" výnosu vyššího než bezriziková úroková míra, ať již jsou garance jakékoliv.

Jak se pozná podezřelý systém:

- Systémy typu "*kupuji levně, prodávám draze*" (časování trhu) u jedné nebo několika málo komodit. (Pro fungující systémy technické analýzy je nutný velký počet trhů k rozložení rizika.)
- Hesla typu "*Kupujte, ceny rostou*", nebo "*Kupujte, ceny klesly*".

Příklady metod manipulací s klienty

- Vybírání náhodně úspěšných výseků z obchodní historie, případné neúspěchy jsou "ex post" spraveny novou metodou. (Pouze obchodními výsledky dosaženými "ex ante" lze dokladovat úspěšnosti systému pouze.)
- Systémy typu "*kupuji, když jde trh nahoru, a prodávám jakmile se trh otočí (stop loss)*". (Local time "paradox" – podobná strategie nemůže fungovat z důvodu mnoha malých ztrát.)
- Rozesílání dopisů: Spekulant rozešle obrovské množství dopisů s opačnými radami. U poloviny příjemců je náhodně úspěšný. Spekulant opakovaně posílá další rady, pouze těm příjemcům, kde se vždy v minulosti "trefil do černého". Zůstane skupina příjemců, kteří mohou spekulanta považovat za vynikajícího odborníka.